

Från Japan till Kenya

SLEF:s missionsarbete som gränsöverskridande kraft

Jern Brita
Åbo Akademi
brita.jern@slef.fi

Sammanfattning: Artikeln undersöker Svenska Lutherska Evangeliföreningens i Finland (SLEF:s) missionsarbete som gränsöverskridande kraft från 1800-talet in på 1960-talet. Av särskilt intresse är hemmafrontens övergång från att understöda föreningens missionsarbete i Japan till att från år 1963 understöda missionsarbetet i Kenya. Kenyamissionens inträde i SLEF år 1963 kom att få omvälvande effekter på hemmafronten. Orsaken ska sökas i föreningens starka missionsintresse, i kombination med behovet av att uttrycka sin identitet. Under 1900-talet hade man bedrivit missionsarbete i Japan tillsammans med SLEF:s systerorganisation, den finska Lutherska Evangeliföreningen. Samarbetet upplevdes ge SLEF:s folk för litet spelutrymme. Med sitt nya missionsfält i Kenya från 1963 fick SLEF sitt självständiga missionsarbete. Det fick en synnerligen gynnsam effekt på missionens hemmafront och föreningens missionsarbete. Drivkraften till missionsarbete hade dels en teologisk, dels och framför allt, en identitetsmässig sida. Det är tydligt att dessa två faktorer, teologin och den egna identiteten, skapade missionsintresset i SLEF. Behovet av ett självständigt missionsarbete drev SLEF in på nya missionsmarker, med början från 1940-talet. Den utlösande faktorn blev de stängda dörrarna i Japan i slutet av 1950-talet och den yttre kallelse, som föreningen strax därpå tog emot från Kenya.

Keywords: Hemmafront, missionsarbete, missionsintresse, identitet, Kenya.

Abstract: The article examines the mission work of the Swedish Lutheran Evangelical Association in Finland (SLEF) as a cross-border force from the 19th century into the 1960s. Of particular interest is the home front's transition from supporting the association's mission work in Japan to, from 1963, supporting mission work in Kenya. The entry of the Kenya mission into SLEF in 1963 had transformative effects on the home front. The reason must be sought in the association's strong mission interest,

combined with the need to express its identity. During the 20th century, missionary work had been carried out in Japan together with SLEF's sister organization, Lutheran Evangelical Association in Finland (LEAF). The collaboration was felt to give SLEF's people too little leeway. With its new mission field in Kenya from 1963, SLEF got its independent mission work. It had a particularly favorable effect on the mission's home front and the association's mission work. The drive for missionary work had partly a theological, partly and above all, an identity-related side. It is clear that these two factors, the theology and one's own identity, created the missionary interest in SLEF. The need for independent mission work pushed SLEF into new mission fields, starting from the 1940s. The triggering factor was the closed doors in Japan at the end of the 1950s and the external call, which the association received shortly afterwards from Kenya.

Keywords: Home front, mission work, mission interest, identity, Kenya.

Introduktion

Föreliggande artikel undersöker Svenska Lutherska Evangeliföreningens i Finland missionsarbete som gränsöverskridande kraft. Artikeln bygger på min forskning om Kenyamissionens hemmafront som slutfördes år 2019.¹ Forskningen visade att missionsarbetet i SLEF upplevde ett påtagligt uppsving efter att SLEF år 1963 inlett missionsarbete i Kenya. Ämnet betraktas ur det perspektiv som anlades för NORDVECK-konferensen Köbenhavn 17–18 juni 2022, nämligen “Kristendom över gränserna, väckelserörelserna som gränsöverskridande kraft”.

Den väckelserörelse som behandlas är Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland som grundades år 1922, efter en uppdelning av den tvåspråkiga Lutherska Evangeliföreningen som hade grundats år 1873. SLEF verkar idag inom den svenskspråkiga minoriteten i Finland och bedriver missionsarbete i Afrika och Främre Asien. Den huvudsakliga gränsöverskridningen som artikeln behandlar är den gränsöverskridning från Japan till Kenya som SLEF:s missionsunderstödjande hemmafront genomgick under 1960-talet. Vad låg bakom denna gränsövergång? Vad drev hemmafronten i riktning mot Afrika? Vilka effekter hade övergången från Japan till Kenya på missionens hemmafront under 1960-talet? För att besvara frågorna studeras missionens hemmafront inom de svenskspråkiga evangeliska leden från 1800-talet och en bit in på 1960-talet. Det som också är föremål för granskning, är det “evangeliska” missionsintresset. Vad präglades det av och vilka uttryck tog det sig? Svaren på dessa frågor framstår som centrala i försöket att beskriva den evangeliska väckelserörelsen som gränsöverskridande kraft.

1 Jern Brita, *Så länge hemmafronten håller* (Vasa, SLEF-Media 2019). Doktorsavhandling i kyrkohistoria vid Åbo Akademi, www.doria.fi

Begreppet hemmafront avser de personer och grupperingar i Svenskfinland, som vid den aktuella tidpunkten och genom olika aktiviteter fungerade som resurs för att möjliggöra Svenska Lutherska Evangeliföreningens missionsuppdrag i Kenya. Jag kommer att använda förkortningen SLEF för att beteckna Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland. Ibland använder jag uttrycket "evangeliska" för dem som var aktiva inom den evangeliska väckelsen. Att ange den aktuella hemmafrontens exakta storlek eller sammansättning är omöjligt, men dess hemvist var Finland och närmare bestämt bland dess svensktalande befolkning. Geografiskt har finlandssvenskarna alltid bebott Finlands kusttrakter, inklusive Åland. Under 1960-talet utgjorde landets totala svenskspråkiga befolkning 7,4 %, eller drygt 300 000 personer. Den hemmafront som här avses utgjorde en liten del av finlandssvenskarna, uppskattningsvis några tusen personer.

För att förstå betydelsen av den gränsöverskridning som SLEF:s hemmafront genomgick på 1960-talet är det, som redan nämnts, nödvändigt att först betrakta utvecklingen inom Evangeliföreningens missionsengagemang under de föregående årtiondena. Lutherska Evangeliföreningen i Finland organiserades år 1873 som tvåspråkig förening. Att Lutherska Evangeliföreningen från början fungerade på både svenska och finska berodde på att dess förgrundsgestalter genomgående var tvåspråkiga. Många av dem var präster. Hit hörde till exempel den evangeliska rörelsens upphovsman Fredrik Gabriel Hedberg samt föreningens två första överombudsmän Johannes Bäck och Julius Engström. De verkade ömsom i svenska, ömsom i finska församlingar. Tvåspråkigheten fungerade och när Lutherska Evangeliföreningen grundades år 1873, blev den officiellt tvåspråkig med svenska som protokollspråk. Verksamheten fick fotfäste på såväl det svenskt som finskt språkområde. Till en början var verksamheten aktivare bland de svensktalande, men efterhand förlades större delen av verksamheten till finskspråkiga språkområden.

Lutherska Evangeliföreningen i Finland var resultatet av den evangeliska väckelse som från 1840-talet bredde ut sig i Finland, både bland landets finsk- och svenskspråkiga befolkning. Den evangeliska väckelserörelsen var en av fyra stora väckelserörelser i 1800-talets Finland. De övriga tre var bedjarrörelsen, den pietistiska väckelserörelsen och læstadianismen. Typiskt för dem alla är att de stannat kvar inom den lutherska kyrkan. Den evangeliska väckelsen var en reaktion mot den pietistiska väckelse som nådde Finland under 1700-talet och hade den finska väckelseledaren Paavo Ruotsalainen som sin banförare. Budskapet inom den evangeliska väckelsen var den fria, omedelbara nåden, i kontrast till pietismens bidande tro. Med sin betoning på den lutherska frälsningsläran förenade sig den evangeliska rörelsen i Finland omedvetet med den nylutherska rörelse som vid den här tiden bredde ut sig i Sverige och även i Tyskland.² Ursprunget till Lutherska Evangeliföreningen i Finland låg i

2 Palmu Pasi, "Sleyn sanoma ja oppi" in Suuri autuus – Stor salighet (Helsingfors, Sley-Media, 2023), 40.

behovet att sprida den evangeliska rörelsens budskap om nåd genom litteratur. Det ansågs nödvändigt att grunda en organisation som systematiskt både kunde skaffa och distribuera ändamålsenlig litteratur. Detta förverkligades sedan genom så kallade kolportörer eller kringresande skriftspridare. Utgivande av tidskrifter, bland annat *Sanansaattaja* och *Sändebudet* hörde också till verksamhetsbilden.³

Missionsintresset inom den evangeliska rörelsen

SLEF:s missionsarbete inleddes redan under den tid då de svenskspråkiga utgjorde en andel av den tvåspråkiga Lutherska Evangeliföreningen, vilken inledde missionsarbete i Japan år 1900. Att de evangeliska tidigt hade ett aktivt missionsintresse ser man exempelvis av att de engagerade sig då Finska Missionsällskapet grundades år 1859. Bland dem som valdes in i interimsstyrelsen för Finska Missionsällskapet år 1859 fanns professor Adolf Moberg. Han blev 15 år senare ordförande i den nygrundade Lutherska Evangeliföreningens styrelse. Fram till sekelskiftet 1900 samarbetade Evangeliföreningen med Finska Missionsällskapet (FMS) och kanaliserade sina missionsmedel till sällskapets missionsfält i Afrika. Många evangeliska präster var aktiva som talare vid Finska Missionsällskapets fester och flera av sällskapets missionärer kom ur de evangeliska leden. En av de evangeliska prästerna var Pietari Kurvinen, som på 1870-talet verkade som missionär i Amboland, Afrika, tillsammans med FMS missionärspionjär Martti Rautanen. Efter att ha återvänt till Finland var Kurvinen en ivrig missionärsförespråkare bland de evangeliska.

Samarbetet med FMS innebar ändå svårigheter. Trots ett gemensamt intresse och trots gemensam verksamhet, var förhållandet mellan Evangeliföreningen och Finska Missionsällskapet inte fritt från sprickor. Under 1860-talet bottnade meningsskiljaktigheterna bland annat i att den evangeliska läran ansågs vara för tunn. De evangeliska började av denna anledning att i slutet av 1800-talet gå egna vägar när det gällde yttre missionsarbetet. Den odelade, tvåspråkiga Evangeliföreningen inledde självständigt missionsarbete i Japan år 1900. Att de evangeliska gick sin egen väg inom yttemissionsarbetet bottnade ändå inte i första hand på de svårigheter som man hade upplevt i samarbetet med FMS. I stället har Evangeliföreningens självständiga missionsarbete betraktats som ett uttryck för det starka missionsintresse som präglade de evangeliska leden.⁴

Det evangeliska missionsintresset hade sina rötter i det spirande missionsintresse som karaktäriserade de pietistiska kretsarna i 1830- och 1840-talets Finland. Den evangeliska rörelsens upphovsman Fredrik Gabriel Hedberg hade kontakter med den

3 Ingvar Dahlbacka, "Evangeliföreningens delning på språklig grund" in *Suuri autuus—Stor salighet*, 61.

4 *Sändebudet* 9/1963, 13; S O Fredriksson och Helge Hildén, *Evangeliföreningen 1873–1973* (Helsingfors, SLEF:s förlag, 1973), 45, 48; Koskenniemi, Lauri, *Evankeliumi Japaniin 1896/1939* (Jyväskylä, Sley-Kirjat, 1992), 24.

pietistiska väckelseledaren Jonas Lagus och andra pietistiska präster som alla ivrade för hednamission. Hedberg själv samlade medel för Svenska Missions­sällskapet. Han upprätthöll även kontakter till rikssvenska missionsvänner och förmedlade svenska missionstidningar till Finland. Hedberg hade också kontakter till tyska lutherska missions­sällskap.⁵

Det är tydligt att det evangeliska missionsintresset hade en teologisk grund. Detta kommer fram i flera av de beskrivningar som Evangeliföreningens första missionärer avgav i samband med att de antogs till missionärer. Ett exempel är Mandi Westens beskrivning av sin missionärskallelse. Westen var Evangeliföreningens Japanmissionär åren 1907–1912. Så här beskrev Westen sin missionskallelse:

Om Herren vill, så far jag med glädje till Japan för att tala om den stora segern, som Jesus har vunnit på Golgata åt hela världen, att han nämligen har återlöst hela mänskosläktet från allt ont. Han representerade mänskosläktet. När han dog, dog hela världen. Men eftersom alla är döda, så är också alla gjorda rättfärdiga ... Evangeliet ska därför predikas, så att människorna skulle tro det här.⁶

Mandi Westen motiverade sin missionärskallelse med att eftersom Kristus dött för alla människor, och alla inte ännu vet om det, så behöver alla få höra evangeliet för att kunna komma till tro. Liknande formuleringar återfinns hos andra tidiga Japanmissionärer. Den sprängkraft som drev Evangeliföreningen till Japan hade med andra ord en tydlig teologisk dimension.

Japanmissionen var en helt ny verksamhetssektor inom Evangeliföreningen. I sitt samarbete med FMS hade Evangeliföreningen visserligen ägnat sig åt missionsverksamhet och även understött missionärer, men några egna missionärer hade man inte sänt ut. Yttremissionsarbete som en skild verksamhetsform hade inte varit aktuellt när Evangeliföreningen grundades år 1873. Föreningens syftemål hade från början varit tänkt att förverkligas endast i hemlandet. Syftemålet lydde enligt stadgarna: "att i förtröstan på Guds nåd och bistånd utbreda och till lifgifvande bruk allmännare befordra Evangelii Ord".⁷ Föreningens målsättning hade därmed ett tydligt utbredande, för att inte säga missionerande, motiv. Ändå hade Evangeliföreningen inte haft för avsikt att gå utanför landets gränser. Men eftersom föreningens stadgeparagrafer inte heller

5 Dahlbacka Ingvar, Fredrik Gabriel Hedberg och missionen, (Åbo, Åbo Akademi 1993).

6 Koskenniemi, *Evankeliumi Japaniin 1896/1939*, 65.

7 *Evangeliföreningens stadgar 1873*, § 1, 2, 3, 8 ur Koskenniemi Lauri, *Suomen evankelinen liike 1870–1895* (Helsinki, Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys 1967, 284–86, Bilaga 1).

innehöll någon geografisk begränsning av verksamheten, såg man inga hinder för ett missionsarbete i Japan när det blev aktuellt.⁸

Frågan om självständigt missionsarbete för Lutherska Evangeliföreningen aktualiserades första gången vid dess årsmöte 1896. Vid därpåföljande årsmöte gavs styrelsen i uppdrag att komma med ett utlåtande i ärendet. Styrelsen föreslog för årsmötet 1898 att föreningens skulle uppta "hednamission", vilket årsmötet omfattade.⁹ Att valet föll på Japan hade delvis att göra med de erfarenheter som andra missionssällskap haft i Afrika, där många missionärer drabbats av sjukdom eller till och med död. I stället för Afrika vändes blickarna till Asien. Japan betraktades som nyckeln till Östern. Resonemanget var att om man lyckades kristna Japan så skulle man på sikt kunna kristna resten av Östern. Man ansåg att japanerna trots sin omvitnat höga bildning och kultur saknade kunskap om "det sanna livets ljus", det vill säga ljuset från Jesus Kristus.¹⁰ Japanerna betraktades som ett onått folk, eller med dåtidens språkbruk som "hedningar". Beslutet om missionsverksamhet i Japan följdes år 1900 upp genom utsändande av missionärer.¹¹ De anlände till Nagasaki i Japan samma år. Förutom utsändande av missionärer var målet också att bygga upp missionsstationer i Japan.¹²

I Japan samarbetade Evangeliföreningen med amerikanska missionärer, främst med Dr R. B. Peery från Lutheran Church in America. Han hade år 1892 anlänt till Japan. År 1898 hade en luthersk kyrka grundats i Japan, Japan Evangelical Lutheran Church (JELC). Detta var läget när de första missionärerna från Lutherska Evangeliföreningen i Finland anlände till Japan år 1900. Evangeliföreningen fick som nämnts, god draghjälp i sitt nya missionsuppdrag av de amerikanska lutherska missionärerna. Dr R. B. Peery var även Evangeliföreningens styrelse till stor hjälp. Han stod i livlig brevväxling med Evangeliföreningens ledning och besökte också Helsingfors år 1903. Från år 1905 fick Evangeliföreningens missionärer i Japan möjlighet att bedriva självständig verksamhet. De köpte eller hyrde hus som användes som bostad och kyrkorum. Ofta hyste byggnaderna också en barntädgård. År 1951 hade Evangeliföreningen ett tiotal dylika "missionsstationer" på olika håll i Japan.¹³

Efter att den första missionärsfamiljen, Wellroos, redan efter ett år återvänt till hemlandet flyttade föreningens kvarvarande Japanmissionär, Esteri Kurvinen, till staden Saga där amerikanska lutherska missionärer kunde stöda henne. Kurvinen

8 Koskenniemi, *Evankeliumi Japaniin 1896/1939*, 29; Lutherska Evangeliföreningens verksamhetsberättelse 1896, kap. II; Sändebudet 21/1898, 243.

9 Koskenniemi, *Evankeliumi Japaniin 1896/1939*, 29; Sändebudet 17/1898, 206; Sändebudet 17/1898 "Missionsfrågan".

10 Lutherska Evangeliföreningens verksamhetsberättelse 1901, 39–41.

11 Sändebudet 20/1900, 315; Sändebudet 15/1900, 283.

12 Karén, Artturi, *Lutherska Evangeliföreningen i Japan*, (Helsingfors, SLEF:s förlag, 1951), 13.

13 Karén, *Lutherska Evangeliföreningen i Japan*, 50–52.

verkade i Saga i fyra års tid, delade ut Biblar och katekeser, höll bibelklasser, spelade vid gudstjänsterna och evangeliserade bland kvinnor. År 1904 anlände en ny Japanmissionär, Siiri Uusitalo, till hennes hjälp. Året innan anställdes också den första japanen i arbetet, bibelkvinnan Aja Nagai.

Då Lutherska Evangeliföreningen år 1900 upptog missionsarbete i Japan var det en tvåspråkig hemmafront som stödde föreningens missionsarbete. Drygt tjugo år senare, år 1922, grundades Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland. Det som då skedde var att den dittills tvåspråkiga Lutherska Evangeliföreningen delades på språklig grund. Delningen hade uttalat språkliga orsaker. Det ansågs helt enkelt mest ändamålsenligt att framöver bedriva verksamheten genom två separata föreningar. En annan motivering till delningen var att två föreningar med samma syfte tillsammans skulle ha en starkare position i samhället, än en tvåspråkig lösning. Den tredje motiveringen var att delningssträvandena kunde ses i ljuset av de svenskspråkiga samlingsrörelserna som förekom i Finland vid denna tid.

Men delningen var inte en helt lätt process. Till bakgrunden hörde att Evangeliföreningen under sina första 25 år var strikt centralstyrd. Verksamheten ute på lokalplanet skedde parallellt på finska respektive svenska. Någon gemensam verksamhet med tolkning tillämpades alltså inte. I början av 1900-talet expanderade den lokala verksamheten. År 1906 grundade föreningen ett ungdomsförbund som aktiverade sig starkt på lokalplanet. Decentraliseringen gjorde att de finskspråkiga fick en betydligt mer framträdande plats än förut. När de finskspråkiga dessutom började kräva ut sin rätt, till exempel genom att yrka på att föreningens protokollspråk skulle övergå från svenska till finska, blev språkfrågan högaktuell i föreningen. År 1920 delades det evangeliska ungdomsförbundet i ett svenskspråkigt respektive finskspråkigt förbund. Detta var en föraning om vad som komma skulle. Året därpå initierades från lokalt håll en uppdelning av föreningens hela verksamhet på språklig grund. De svenskspråkiga medlemmarna i föreningens styrelse understödde en språklig delning. De ansåg nämligen föreningens svenskspråkiga verksamhet vara alltför beroende av den finska majoriteten. I sin skrivelse hänvisade de bland annat till den svenska samlingsrörelse som vid den här tiden hade kommit igång på kyrkligt håll. Denna rörelse syntes på det kyrkliga fältet, men även bland kristna organisationer och kulturella föreningar och sammanslutningar som vid den här tiden delades på språklig grund. Eftersom den finska majoriteten inom Evangeliföreningen inte var tillfreds med förslaget om två nya föreningar som skulle ersätta den gamla, genomfördes delningen av Lutherska Evangeliföreningen i Finland år 1922 så att den svenskspråkiga verksamheten överläts till en helt nybildad förening, Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland. Verksamheten i övrigt fortsatte som finskspråkig inom

den gamla föreningen, nu med namnet Suomen Luterilainen Evankeliuimyhdistys [Finska Lutherska Evangeliföreningen.]¹⁴

I kompanjonskap om missionsarbete i Japan

Vid Evangeliföreningens delning bestämdes det att missionsarbetet i Japan skulle förbli en gemensam angelägenhet för de två föreningarna, SLEF och Suomen Luterilainen Evankeliuimyhdistys (Sley). Man beslöt alltså att bedriva Japanmissionen tillsammans. Under fyra årtionden bedrev de två Evangeliföreningarna missionsarbete i Japan som ett gemensamt projekt. Arbetet hade till en början framgång. Nya missionärer sändes ut, alltfler japaner döptes, arbetet utvidgades geografiskt. Det starka missionsintresse som hade fört Evangeliföreningen till Japan växte och tog sig även nya uttryck i hemlandet. Det nya missionsarbetet väckte entusiasm på hemmaplan. Många nya syföreningar grundades. Det ordnades basarer och missionsfester. År 1907 började missionstidningen *Hedningarnas Tröst* att utges. Föreningens årsmöte 1911 beslöt även att som en ny verksamhetsgren i hemlandet uppta missionsarbete bland judar i Helsingfors.¹⁵

Under de fyra årtiondena som missionsarbetet i Japan bedrevs gemensamt bidrog vardera föreningen med ekonomiska medel. Båda föreningarna var även representerade i det organ som ledde yttremissionsarbetet. För SLEF:s del var det ändå inte lätt att bedriva missionsarbete tillsammans med systerorganisationen Sley. Problemen infann sig redan från början. Vid tiden för den språkliga delningen år 1922 var det ekonomiskt kärva tider i Finland. Inom det nybildade SLEF rådde olika åsikter om hur de insamlade missionsmedlen skulle förvaltas och användas. Detta hade en dämpande inverkan på SLEF:s yttremissionsiver. En annan sak som inverkade menligt på SLEF:s Japanmission var de begränsade möjligheter man hade att delta i missionsuppdragets ledning. Japanmissionen leddes av ett gemensamt missionsutskott där två platser reserverades för SLEF. Men under långa perioder deltog endast en representant, eller ingen alls. Det var också svårt att leda ett arbete som fanns på så stort geografiskt avstånd som Japan. Kommunikationerna var långsamma och osäkra och överföringen av pengar var komplicerad. Bortsett från ett par besök från finska Evangeliföreningen till Japan, leddes arbetet genom brevväxling. SLEF saknade också en långvarig, drivande missionsinspiratör i likhet med finska Evangeliföreningens predikant Verner Niinivaara. Visserligen hade SLEF ett par missionsdrivande verksamhetsledare under 1950-talet, men deras verksamhetsperioder var förhållandevis korta. De som kunde ha inverkat gynnsamt på utvecklingen av SLEF:s Japanmission var

14 Dahlbacka, "Evangeliföreningens delning på språklig grund" in Suuri autuus– Stor salighet, 68.

15 Lutherska Evangeliföreningens verksamhetsberättelse 1911; Dahlbacka, Ingvar, Den evangeliska rörelsen i Svenska Österbotten 1845–1910 (Åbo, Åbo Akademis förlag, 1987).

föreningens predikanter. Inom båda Evangeliföreningarna var det predikanterna som höll igång hemlandsverksamheten. Den svenska Evangeliföreningens hade också utsett predikanter som skulle samla medel och sporra till fortsatt arbete för Japanmissionen. Till deras uppgift hörde bland annat att resa runt och hålla Japanmissionsfester. Men inom SLEF var dessa predikanter under långa tider endast två och tidvis endast en.

I synnerhet på svenskt håll saknades uppmuntrande missionärsbesök i bygderna. Inom SLEF hade man överlag svårt att få fram missionärer. Detta var något som periodvis präglade också den finska Evangeliföreningen. Under hela 1920-talet och en bit in på 1930-talet hade både Sley och SLEF svårigheter att få nya missionärer, men problemet var mycket större inom SLEF. Denna omständighet hade präglat den svenskspråkiga delen av föreningen redan innan år 1922. Bland de tjugosju första missionärerna som den odelade Evangeliföreningen till Japan hade endast två svenska som sitt modersmål. Samma mönster fortsatte under de följande åren. Tillgången på missionärer var begränsad också såtillvida att man huvudsakligen sände präster och folkskollärare till Japan. De som inte var präster förväntades gå i missionärskurs i fyra år, vilket var krävande tidsmässigt och ekonomiskt. Till detta kom att man som missionär måste kunna japanska, vilket krävde ytterligare studier. Innan missionärerna kunde börja arbeta i Japan måste de läsa språk under ett par års tid. Under sina fyra decennier i Japan kom SLEF totalt att ha endast fyra egna missionärer. De stannade alla endast en period på fältet i Japan, vilket ytterligare minskade på missionärsnärvaron i Japan från finlandssvenskt håll. Undantaget var svenskatalande fru Karén som vistades med sin finskspråkiga man i Japan i tre längre repriser och fick ett visst ekonomiskt understöd av SLEF.

Det var inte enbart ekonomin och missionärstillgången som hotade det starka missionsintresset inom de evangeliska kretsarna på svenskspråkigt håll. Också andra svårigheter infann sig.¹⁶ En omständighet som hörde samman med den bristande missionärstillströmningen, var att kontaktytorna mellan hemlandet och missionsfältet under Japanmissionstiden var få. Under långa tider hade SLEF inga missionärer som hade kunnat medverka i föreningens tidskrifter. Även om finskspråkiga missionärs artiklar översattes och publicerades i SLEF:s tidskrifter, förblev missionsarbetet främmande för SLEF:s understödjare.

Ytterligare en faktor som begränsade missionsinsatsen i Japan var att det var ett svårarbetat missionsfält. Frukten av arbetet var inte stor, särskilt inte efter andra världskriget, och i synnerhet inte i relation till befolkningmängden i Japan. I jämförelse med Finska Missionssällskapets framgångar på arbetsfälten i Afrika och Asien var den evangeliska Japanmissionens rapporter mycket blygsamma. År 1924

16 Fredriksson och Hildén, *Evangeliföreningen 1873–1973*, 45ff; Koskenniemi.

Evankeliumi Japaniin; Arkkila, Reijo. *Menkää maitten ääriin asti*, (Vihti, Aurinko Kustannus, 2010); Karén, *Lutherska Evangeliföreningen i Japan*.

rapporterade FMS 17 000 kristna på sina missionsfält.¹⁷ Detta kan jämföras med arbetet i Japan som ännu efter fyra decennier kunde uppvisa endast drygt 2 000 namn i landets kyrkböcker.

SLEF:s Japanmissionstid, som pågick en bit in på 1960-talet, präglades givetvis också av världshändelserna. Hit hörde världskriget och de svårigheter som de förde med sig. Under andra världskriget blev det omöjligt att bedriva missionsarbete i Japan. Evangeliföreningens missionärer kallades hem till Finland. Det såg dystert ut med någon fortsättning. I Finland misströstade missionsunderstödarna. Många trodde att tiden med Japanmission var över för SLEF:s del. Men kriget tog slut och inom SLEF vände man på nytt blickarna österut. Man såg med optimism och hopp på framtiden. År 1945 formulerade SLEF:s styrelse en tredelad målsättning för sin Japanmission. Första punkten var att ensam klara av det ekonomiska understödet en (1) missionär, den andra punkten var att få fram en missionär ur den egna kretsen och den tredje punkten en egen missionsstation i Japan.¹⁸ Under det därpåföljande året började SLEF:s styrelse söka efter en egen missionär. Föreningens tidskrift *Sändebudet* översatte uppmuntrande artiklar från de finskspråkiga missionärerna i Japan. Tidningen uppmanade också hemmafronten att arrangera Japanmissionsfester och bilda nya syföreningar. Ett par år senare, år 1948, kunde SLEF presentera en egen missionärskandidat. Det var fråga om en blivande lärare som ännu bedrev sina studier. Tillsammans med sin fru anlände SLEF:s nya Japanmissionär till Japan år 1952. Att SLEF nu hade egna missionärer på fältet i Japan stimulerade hemmafronten. Det ekonomiska understödet steg och föreningens tidskrifter började införa material från Japan skrivet av egna missionärer. Missionärsparet återvände dock efter fyra år i Japan till hemlandet år 1956. De reste inte ut på nytt. SLEF sökte nu efter nya missionärskandidater. Hemmafronten uppmanades till förbön. I slutet av 1950-talet infann sig ett par villiga missionärskandidater. Det visade sig dock att deras utbildningar inte kvalificerade dem för den mottagande kyrkan i Japan. Den samarbetande kyrkan välkomnade endast prästvigda män och några sådana missionärskandidater hade inte SLEF.¹⁹

Väckelse och evangelisk verksamhet

För att förstå hemmafrontens situation under SLEF:s Japanmissionstid är det skäl att relatera även något av verksamheten i hemlandet under den aktuella tidsperioden 1900–1960. Det var givetvis inte bara missionsarbete som Evangeliföreningen bedrev. Evangeliföreningen var en väckelserörelse som såg hemlandet som sitt ursprungliga verksamhetsfält. Också i hemlandet utvecklades verksamheten med början från

17 Finska Missionssällskapets Missionstidning 1/1925, 3.

18 SLEF:s verksamhetsberättelse, 1945, 4.

19 SLEF:s verksamhetsberättelser 1945, 1952–1953, 1957–1958, 1960; Arkkila, Reijo, *Menkää maitten ääriin asti*, 349–351.

1900-talet. Den evangeliska verksamheten genomgick vid den här tiden en omläggning från centralt till lokalt. Den odelade Evangeliföreningen hade som nämnts, fram till millennieskiftet 1900 varit strikt centralstyrd, men gick efter det till att i högre grad dela beslutsrätten med lokalplanet.

Den lokala verksamheten organiserades och byggdes ut. Många bönehus reste sig och lokala avdelningar bildades i riklig mängd. Syföreningar och körer kom till. Verksamheten i hemlandet lockade stora skaror och genererade samtidigt medel till missionsarbetet i Japan. Verksamheten drog till sig unga människor och aktiviteterna blomstrade. I synnerhet drog de så kallade evangelifesterna mycket folk. De ordnades på lokalt initiativ i samarbete mellan Evangeliföreningen och den aktuella lutherska församlingen. Denna livliga verksamhet fortgick under hela 1920-talet. Följande årtionde kunde man på sina håll notera en viss tillbakagång i verksamheten. Men den trenden bromsades för en tid upp av andra världskriget.

Krigstiden förde med sig väckelse. Folk började på nytt söka sig till kyrkor och bönehus. Antalet evangelifester i SLEF:s regi ökade till ett par hundra per år. Föreningens predikanter ordnade läger, bibelstudier och ungdomsdagar runt om i bygderna. Efter kriget, år 1946, intensifierades verksamheten och nådde ständigt nya orter. Vid den här tiden kom juniorverksamheten igång på allvar. Det ordnades juniorläger om somrarna, vanligen i föreningens bönehus. Strängbandsverksamheten, som hade varit livlig sedan mitten av 1920, gick under 1940-talet sin verkliga blomstring till mötes. Även sommarfesternas antal steg och lägren ökade i antal. Under efterkrigstiden noterade SLEF gång på gång nya deltagarrekor vid sina sommarfester, läger och samlingar. I mitten av 1900-talet samlade föreningens sommarfester upp till 3 000 personer. Vid mitten av 1950-talet noterades dock i södra Finland en viss avmattning i besöksfrekvensen. På Åland gick verksamheten ännu framåt och i Österbotten lockade i synnerhet föreningens kretsfester samt sång- och sommarfester fortsättningsvis stora skaror.²⁰

Mot slutet av 1950-talet noterade man att missionsintresset hos SLEF:s ungdomar var svagt och hade varit svagt hela årtiondet.²¹ Detta innebar att de äldre, de som växt upp under Japanmissionens första årtionden, hade haft möjlighet att tillägna sig ett större missionsintresse än de som var unga på 1950-talet. Förklaringen var förmodligen bristen på missionärer inom SLEF under åren 1925–1952. Även avbrottet i yttremissionsverksamheten under andra världskriget måste ha inverkat. Även om SLEF från år 1945 på nytt började bygga upp sitt missionsarbete i Japan, dröjde det ännu några år innan man hade missionärer på plats i Japan. För den finska Evangeliföreningens del

20 Fredriksson och Hildén, *Evangeliföreningen 1873–1973*, 101ff; Ingvar Dahlbacka, Jakob Dahlbacka och Brita Jern, *Med undran och tacksamhet* (Vasa, SLEF-Media, 2022), 56; *Årsboken Hemåt 2023* (Vasa, SLEF-Media 2023), 105.

21 *Ungdomsvännen* 8/1954, 123–125.

gick missionärsetableringen i Japan snabbare. Man hade hemmavarande missionärer att sända ut redan i slutet av 1940-talet.

1950-talet var överlag en tid av väckelse och dithörande livlig verksamhet inom SLEF. Bortsett från södra Finland var årtiondet något av en verksamhetens guldålder inom SLEF:s hemlandsarbete. Förutom sommarfester och läger engagerade sig både predikanter och lekmän i förkunnelse, litteraturspridning, barn- och ungdomsverksamhet samt lokal bönehusverksamhet. Trots detta kunde man alltså inte lägga märke till någon större missionsiver bland de unga i 1950-talets SLEF. Den väckelse som drog fram i efterkrigstidens SLEF gav således inte samma utfall i missionsaktivitet, som de tidigare väckelserna. Den evangeliska väckelsen på 1840-talet hade letts av präster med ett påtagligt missionsintresse, vilket verkar att ha smittat av sig. På samma sätt gav utbyggnaden av den evangeliska lokalverksamheten från 1900-talets början upphov till många nya Japanmissionssyföreningar inom Evangeliföreningen.²²

Missionsfostran i SLEF

En sak som förmodligen bidrog både till missionärsbristen i SLEF och det låga missionsintresset bland 1950-talets ungdomar, var att föreningen inte bedrev någon systematisk eller medveten missionsfostran. I brist på missionärsbesök gavs missionsinformation i huvudsak via översatta artiklar i föreningens tidskrifter. Efter att missionstidskriften *Hedningarnas Tröst* upphörde år 1922, infördes missionsartiklar och missionsinformation i föreningens språkrör *Sändebudet* samt ungdomstidningen *Ungdomsvännan*. Vid sidan av dessa lade man i de evangeliska kretsarna stor vikt vid förkunnelsen, även när det gällde att skapa ett missionssinne. Predikan fanns alltid med i bilden vid föreningens möten och samlingar. Regelrätt missionsinformation var det mera tunnsått med. Man litade på att förkunnelsen skulle föda fram missionssinnelaget. Den tidigare nämnda missionär Mandi Westen var ett tidigt exempel på detta resonemang. Man såg ett samband mellan förvärvade andliga insikter och en vilja att gå missionens ärenden. Något av detsamma kan spåras i ett sentida uttalande, SLEF:s föreståndare Anders-Gustaf Stjernbergs, sammanfattning av 1966 års missionsläger: "Missionstanken blev ingående belyst såväl i ljuset av Guds ord som i ljuset av det arbete som våra missionärer utför inom den lutherska kyrkan i Kenya."²³ Enligt Stjernberg stimulerades tanken på yttre mission både av förkunnelsen och av missionärernas beskrivningar av sitt arbete. Förkunnelsen var mycket framträdande i SLEF:s verksamhet, medan missionärsarbetets vardag på 1950-talet ännu tedde sig mycket avlägsen.

22 Dahlbacka Ingvar, Den evangeliska rörelsen i Svenska Österbotten.

23 Sändebudet 8/1966, 174–176.

Ungdomarna – drivkraften till förändring

I slutet av 1950-talet hade SLEF fortfarande kvar sitt missionsfält i Japan, men inga missionärer. Bakom sig hade man efterkrigstidens väckelse och livliga hemlandsverksamhet. När man blickade tillbaka kunde man konstatera att all verksamhet i SLEF hade gynnats av Lutherska Evangeliföreningens språkliga tudelning år 1922 – förutom missionsarbetet. SLEF upplevde att ledningen av Japanmissionen låg i händerna på den finska systerföreningen. Man hade inget eget missionsarbete. Det självständiga missionsarbete som SLEF:s styrelse hade efterlyst år 1945 saknades. SLEF:s vision för Japanmissionen om egna arbetare gick inte att förverkliga. Resultatet var att missionsarbetet inte stimulerades på samma sätt som SLEF:s övriga sektorer. Trots ungdomarnas omvittnade svala missionsintresse förenades ändå gammal och ung i slutet av 1950-talet i någonting gemensamt – frustration. De olika generationerna delade våndan över SLEF:s plågsamt anspråkslösa missionsarbete. Det rådde sorg och frustration över att föreningens missionärskandidater inte var välkomna i Japan.

Följande citat visade hur föreningsfolket uppfattade föreningens missionsarbete sommaren 1959: “Vid årsfesten i Terjärv sade kyrkoherde Bäck vid ett tillfälle, med tanke på yttre missionen, att vår förening nu befinner sig i ett djupt förnedringstillstånd.”²⁴ Detta uttalande citerades i *Ungdomsvännen* år 1959, där skribenten fortsatte:

Och är vi ärliga, så måste vi med blygsel erkänna sanningen av detta påstående. –Vem och vad har bringat det därhän? – Låt oss nu inte kasta sten varken på föreningens styrelse, eller på någon annan. Låt oss i stället var och en rikta frågans udd mot oss själva och ödmjukt svara: Felet är mitt. – – Vi behöver åter och åter väckas, påminnas, läras, tändas. Och detta kan ske endast genom ordet, där Anden är verksam. Om inte missionens sak, hedningarnas nöd ligger oss på hjärtat, vittnar det om, att vårt eget andliga liv är i fara. Vi liknar då Döda havet, som saknar utlopp och därför är livlöst.²⁵

Skribenten intygade att föreningens missionsarbete hade nått ett lågvattenmärke och ansåg sig i egenskap av föreningsmedlem ha sig själv att skylla. Skribenten menade att man på nytt behövde väckas till insikt om “hedningens” nöd. Denna nöd, detta missionssinne, menade man, skulle skapas i umgänget med Guds ord och genom Guds Ande. Här ser alltså vi en återklang av den teologiska dimension som vi redan tidigare noterat beträffande de evangeliskas missionsintresse.

Trots att ungdomarnas missionsintresse hade betraktats som svagt på 1950-talet, fanns det ungdomar som bar på missionärskallelse. Det fanns även ungdomar som innehade mandat på regional eller lokal nivå i SLEF och ville vända riktningen på

²⁴ Ungdomsvännen 10/1959, 167.

²⁵ Ungdomsvännen 10/1959, 167.

SLEF:s stagnerade missionsverksamhet. Föreningen hade därtill under 1950-talet och i början av 1960-talet sådana verksamhetsledare som ivrade för missionsarbete. Ungdomarna gavs tillfälle att diskutera situationen och ventilerade ärendet, både sinsemellan och med sina ledare. Det fördes bland annat en korrespondens mellan de unga missionärskandidaterna och SLEF:s ledning, dock på ett personligt plan. År 1956 arrangerade SLEF ett första så kallat missionsläger, det första i sitt slag. Uppenbarligen ordnades lägret för att råda bot på det sviktande missionsintresset bland föreningens ungdomar. Lägret var avsett för de unga. På programmet infördes schemalagda diskussioner på temat mission. Diskussionerna ledde till att ungdomarna vände sig till föreningens styrelse med en vädjan om att undersöka möjligheterna att inleda missionsarbete på något annat ställe än i Japan.

Ungdomarna rörde således om i grytan, men nu var det de äldres tur att vara tveksamma. Styrelsen upplevde fortsättningsvis Japan som ett angeläget fält.²⁶ Det kom därför att dröja några år innan SLEF:s styrelse mognat till samma slutsats som ungdomarna: Det behövdes ett nytt missionsfält. I januari 1961 konstaterade styrelsen att föreningens insats i Japan hade försvårats eftersom SLEF inte förmådde erbjuda tillräckligt kvalificerad arbetskraft. Den utlösande faktorn för ett nytt missionsfält var att SLEF:s missionärskandidater inte välkomnades i Japan. Detta ansågs vara en tillräcklig motivering för SLEF att börja blicka åt andra väderstreck. SLEF behövdes inte längre i Japan. Så uppfattade SLEF:s styrelse saken. Vid styrelsemötet 4.1.1961 utpekades Afrika som ett fält med stora missionsbehov. Detta var ett år innan någon yttre kallelse kom in i bilden.²⁷

Trots ett grundmurat missionsintresse hos hemmafronten, rapportering från missionsfältet och ett utbyggt nätverk av understödjande syföreningar, hade arbetet i Japan inte lyckats för SLEF:s del. Saldot beträffande missionens hemmafront i SLEF i slutet av 1950-talet måste ändå betraktas som intakt. Missionsivern hade sviktat, men inte gått under. Trots att hemmafronten inte hade sett några större landvinningar på missionsfältet i Japan, hade den lyckats behålla ställningarna. Hemmafronten hade under Japanmissionens tid förvaltat sitt pund trots motgångar. Den hade även fått näring av de väckelsevägar som då och då dragit fram i SLEF under 1900-talet. Att hemmafronten inte gett upp, visade förekomsten av de många aktiva syföreningarna, utspridda över hela Svenskfinland. I slutet av 1950-talet var deras antal 59. Syföreningarna beredde möjlighet för de många frivilliga att göra en insats för

26 En omständighet som kan ha bidragit styrelsens tveksamhet var att när Evangeliföreningen delades år 1922, och de två föreningarna gemensamt började bedriva Japanmissionen, var det överenskommet att finska Evangeliföreningen skulle tillfrågas ifall SLEF skulle börja med ett nytt missionsfält.

27 SLEF, styrelsen 1/1961, § 11.

missionsarbetet. Syföreningarna ansågs arbeta mycket målmedvetet och “löpte utan påminnelser”.²⁸

SLEF:s väg till eget missionsarbete i Kenya 1963

Efter att SLEF:s styrelse år 1961 börjat rikta blicken söderut, mot Afrika, genomförde SLEF:s föreståndare ett par resor i syfte att utreda ärendet. Den ena resan gick till SLEF:s samarbetsorganisation i Sverige, Bibeltrogna Vänner (BV). Den andra gick till Kenya, därifrån man fått en missionskallelse. Vid årsskiftet 1961–1962 hade Kenyamissionären Martin Lundström från Sverige inbjudits till SLEF som talare. Bakgrunden var att SLEF och BV sedan flera årtionden tillbaka hade haft kontakt och utbytt predikokrafter. Martin Lundström förmedlade en kallelse till Kenya: “Kom över till Maragoli och hjälp oss.”²⁹ Enligt Lundström fanns det i Kenya behov av en luthersk mission vid sidan av det missionsarbete som Bibeltrogna Vänner utförde. Detta erbjudande uppfattades i SLEF som ett svar på många års böner. Nu gick missionsärendet raskt vidare. SLEF:s årsmöte 1963 bekräftade kallelsen till Kenya och på hösten samma år sändes de första missionärerna till Kenya. Den politiska situationen i Kenya hindrade inte missionärer från att arbeta trots att Kenya som nation genomlevde omvälvande tider i början av 1960-talet. Efter ett blodigt 1950-tal, då Kenya i form av Mau-Maurörelsen gjort uppror mot det brittiska kolonialstyret, blev Kenya självständigt den 12 december 1963. SLEF:s missionärer anlände till Kenya i oktober samma år.

Många samfund och missionsällskap var redan aktiva i västra Kenya vid tiden för SLEF:s etablering där. Många av dessa var protestanter, men också katolsk mission fanns företrädd. Typiskt för västra Kenya var att spridningen av inhemska samfund var anmärkningsvärt stor, trots de många etablerade kyrkor som var aktiva där. Någon luthersk kyrka fanns däremot inte i Kenya innan år 1963. Bibeltrogna Vänners lutherska missionsarbete i västra Kenya hade pågått sedan år 1948. Bakgrunden till detta var att Bibeltrogna Vänner år 1939 sändt ett par representanter, Axel B. Svensson samt Anton Jönsson, till Kenya för att söka efter ett nytt missionsfält sedan man mist sitt missionsfält i Etiopien då Italien ockuperade Etiopien år 1935. Bibeltrogna Vänners sändebud välkomnades år 1939 i västra Kenya där de anvisades ett landområde för en framtida missionsstation.³⁰ Andra världskriget kom emellertid emellan och först år 1948 kunde Bibeltrogna Vänner sända missionärer till Kenya. Det var en av BV:s missionärer, Martin Lundström, som kallade SLEF till Kenya. År 1963 organiserades Bibeltrogna Vänners missionsarbete som Lutheran Church of Kenya. Det var alltså till detta sammanhang som SLEF:s missionärer anlände.

28 Sändebudet 10/1972, 7–8.

29 Ungdomsvännen 3/1962, 40–41.

30 Axel B. Svenssons dagbok under resan till Afrika 1938–1939 (Utgiven och kommenterad av Erik J. Andersson, Helsingborg, BV-Förlag, 2022), 97ff; Imberg Rune, A door opened by the Lord (BV-förlag 2008), 50ff.

I teologiskt hänseende var det lätt för SLEF:s missionärer att finna sig tillrätta i Kenya eftersom de började sitt arbete i anslutning till BV:s missionärer som man delade trossyn med. Lutheran Church of Kenya och senare Evangelical Lutheran Church of Kenya, kallade sedan också gärna nya samarbetsparter. Med tiden kom finska Evangeliföreningen, Norsk Luthersk Misjonsamband och World Mission Prayer League från USA att verka inom den lutherska kyrkan i Kenya.³¹ Den har senare börjat samarbeta även med Missouriysboden från USA. Efter några års insatser i Kenya anvisades SLEF ett eget område i västra Kenya, inom luostammen. Detta område har SLEF varit troget ända till idag, även om andra områden också i Kenya med tiden har kommit till. SLEF:s arbete var klassiskt missionsarbete; evangelisation, sjukvård och undervisning. I synnerhet var utbildning av lekmän, söndagsskol- och kvinnoarbete viktiga ingredienser i SLEF:s arbetsbild. Huvudsätet för den lutherska kyrkan i Kenya var till en början västra Kenya. Men de samarbetande missionsorganisationerna arbetade senare i stora delar av landet, norrmännen i nordvästra och östra Kenya, World Mission Prayer League i norr och de övriga i västra Kenya.

Händelsekedjan som ledde SLEF till Kenya innebar en vändpunkt i föreningens missionsarbete. SLEF:s missionshemmafront hade nu för första gången inlett självständigt missionsarbete. Av sig hade man kastat samarbetet med den finska Evangeliföreningen kring Japanmissionen.³² Övergången från Japan till Kenya gick mycket snabbt. Det som hemmafronten bett om och långtat efter i fyrtio decennier, det beslut som styrelsen grunnat på i fyra år – det genomfördes på fyra månader. SLEF:s årsmöte tog i juni 1963 beslut om yttre missionsarbete i Kenya och de utsända missionärerna var på plats i Kenya i oktober samma år. Det var förhållandevis lätt för hemmafronten att skifta från ett missionsfält till ett annat. Kenya som missionsfält omfattades med besked. Betecknande är det nya missionsbegrepp som nu infördes i SLEF. Från och med nu förknippades "mission" i SLEF med "Kenya". Man talade om Kenyasyföreningar, Kenya-aftnar och Kenyaresor då man kunde ha använt uttryck som missionssyföreningar, missionsaftnar och missionsresor.

Den nya missionsåkertegen i Kenya utlöste särskild glädje hos de äldre i hemmafronten, de som upplevt missionsarbetets svackor och höjdpunkter under Japanmissionstiden. Detta framgår väl av ett citat i en av föreningens tidskrifter, strax efter att det nya missionärsparet anlät till Kenya i oktober 1963:

31 Arkkila Martti, *African Church or Western Mission?* (Åbo, Åbo Akademis förlag, 2021), 59f; Imberg, *A door opened by the Lord*, 119ff.

32 SLEF fortsatte att understöda Japan under resten av 1960-talet.

Herren har i sin outgrundliga nåd låtit oss sända missionärer till det nya fältet i Kenya. Detta är något så stort, att en fattig, trögtalad människa aldrig kan uttala det. Det kan sägas, att många av våra gamla deltagare i symötena gråter glädjetårar av denna obegripliga nåd mot det evangeliska folket.³³

Citatet vittnar om den hänförelse som utsändandet av två missionärer till fältet i Kenya hösten 1963 åstadkom, dels hos skribenten själv, dels hos "gamla" symötesdeltagare. Det upplevdes som en oförtjänt nåd att ha fått bli föremål för detta. Mot denna bakgrund kan det nya missionsfältets omvälvande inverkan på hemmafronten förstås.

Det nya missionsfältets inverkan på hemmafronten

Den nya Kenyamissionen gav hemmafronten ny livskraft hade en gynnsam effekt på dess fortbestånd. Det framgår av den studie om Kenyamissionens hemmafront som jag slutförde år 2019. Undersökningen visade att det nya missionsfältet ledde till ett påtagligt uppsving inom SLEF. De ekonomiska intäkterna ökade, man fick kontinuerligt nya missionärer och nya understödsgrupper bildades. Även missionsarbetet på fältet i Kenya utvecklades i gynnsam riktning. Under 1960-talet byggde SLEF en missionsstation i Kenya, kallad Atemo. Bara under de sex första åren lyckades SLEF skicka ut fler missionärer till Kenya än det totala antalet missionärer som man hade skickat till Japan under fyra decennier. SLEF:s missionärskandidater var välkomna i Kenya oberoende av utbildning och kön, vilket inte hade varit fallet med Japan. SLEF:s åkerteg i Kenya kontrasterade därmed nästan i alla bemärkelser med den man haft i Japan. Arbetets ledning blev tydligare, hemmafronten mer inspirerad och aktiv, missionärerna lättare att rekrytera och fältarbetet i Kenya en framgång. Det kan således konstateras att den nya missionsuppgiften i Kenya hade en klart vitaliserande effekt på missionens hemmafront i SLEF.

Detta betydde inte nödvändigtvis att hemmafronten växte i storlek, däremot växte den in ansvarskänsla och målmedvetenhet. Det nya missionsfältet ledde hemmafronten till att etablera nya syföreningar och juniorgrupper samtidigt som de äldre grupperna stimulerades. Missionslägret i Jeppo i norra Österbotten började spela en viktig roll som hemmafrontens årliga samlingspunkt. En helt ny verksamhetsgren kom till, regelbunden gruppseverksamhet till Kenya. Den inleddes år 1967.

Det nya missionsfältet nådde ut till SLEF:s lokala verksamhet inom loppet av knappt två år. En bidragande orsak till att förändringen omfattades så snabbt var att förändringsviljan kom inifrån hemmafronten. Förutom den yttre kallelsen från Kenya, fanns det inom hemmafronten en inre drivkraft till ett nytt missionsfält. Det fanns en nedärvd beställning på ett eget missionsfält. Drivkraften var ett arv från gångna tiders släktled och deras missionsiver. Den hade också fått en viss näring under föreningens decennier med Japanmission. Den inre drivkraften kan beskrivas som

33 Ungdomsvännen 11/1963, 172–173.

hemmafrontens egen inneboende vilja att fortsätta att bedriva missionsarbete, även om det tidvis stötte på hinder.

Den starka missionsivern i de evangeliska leden fick således ny draghjälp av SLEF:s etablering i Afrika – inte som understödare till Finska Missionssällskapet, inte i samarbete med finska Evangeliföreningen – utan som självständig aktör. Visserligen kom man i Kenya att samarbeta med Bibeltrogna Vänner från Sverige och även senare med finska Evangeliföreningen, men man var ändå sin egen herre. Man hade helt andra möjligheter än tidigare att leda arbetet och söka missionärer. Vid sidan av hemmafrontens starka drivkraft till ett självständigt missionsarbete – vilken slipats av många prövningar under Japanmissionstiden – fanns det också annat som lockade med det nya missionsfältet i Kenya. Man kunde inrikta sig på socialt hjälparbete vid sidan om evangelisation och förkunnelse. Detta hade inte varit aktuellt i Japan, som var ett högt utvecklat land. Möjligheten att avhjälpa social misär och exempelvis bidra med jordbrukskunnande och vattenbrunnar var något som tilltalade SLEF:s folk.

Övergången från Japan till Kenya gav också SLEF:s missionshemmafront dess missionsidentitet. Först nu blev föreningen på allvar en missionsaktör. Som en bekräftelse på detta kan följande omständighet anges, vilken inträffade i föreningen i slutet av 1960-talet. År 1969 anhöll SLEF om kyrklig status för sitt missionsarbete hos Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Det var ett betydande steg i riktning mot ett samarbete med den lutherska kyrkan. Initiativet var SLEF:s eget. SLEF beviljades med lätthet denna status. Det är dock synnerligen tveksamt om SLEF under sin Japanmissionstid hade godkänts som en av Evangelisk-lutherska kyrkans officiella missionsorganisationer. 1960-talets nya missionsfält i Kenya, och den gynnsamma utvecklingen på detta fält, gjorde det möjligt. För att kvalificera sig som Evangelisk-lutherska kyrkans missionsorganisation krävdes bland annat att missionsarbetet utgjorde en väsentlig del av organisationens verksamhet. Under 1960-talet nådde SLEF tack vare Kenyamissionen den nivå i sitt missionsarbete, som förmådde kvalificera föreningen för en status som kyrklig missionsaktör. SLEF:s ställning som luthersk-kyrklig missionsorganisation hade knappast varit möjlig utan missionsarbetet i Kenya.

Även om SLEF bedrivit missionsarbete tidigare, blev 1960-talet den tid då föreningens folk slöt upp kring missionsarbetet på ett särskilt sätt. SLEF:s verksamhetsledare vid tiden för detta skeende, Anders-Gustaf Stjernberg, har betecknat 1960-talet i SLEF som "ett välsignat decennium" i föreningens historia, just till följd av att SLEF inledde missionsarbete i Kenya. Stjernberg skrev: "Ansvaret för vår mission i Kenya har på ett särskilt sätt sammansvetsat föreningens medlemmar och vänner och alla de olika arbetsgrupper som verkar för denna sak."³⁴ Stjernberg menade att den nya Kenyamissionen under sitt första årtionde hade haft en sammansvetsande effekt på SLEF som helhet.

34 Fredriksson och Hildén, *Evangeliföreningen 1873–1973*, 116.

Sammanfattande slutsatser

Sammanfattningsvis kan det konstateras att den missionsiver som kännetecknade 1800-talets evangeliska väckelse i Finland, visade sig stark nog att bära den svensk-språkiga Evangeliföreningens missionsengagemang ända in på 1960-talet – tills det fick en välkommen vitamininjektion i form av ett nytt missionsfält i Afrika. Artikeln har visat att missionsivern under SLEF:s 1900-talshistoria även tidvis fick ny näring genom de väckelsevågor som drog fram i föreningen. Det evangeliska missionsintresset i SLEF hade dock svårigheter att blomma ut under föreningens Japanmissionstid. Visserligen styrktes missionsintresset genom syföreningarna och vid missionsfesterna, men de konkreta resultaten ute på missionsfältet i form av missionärer, lyste nästan med sin frånvaro.

Artikeln har visat att den evangeliska verksamheten i hemlandet blomstrade, särskilt under efterkrigstiden från 1945 och framåt. Den missionsiver som i högre grad hade kunnat omfamna fältet i Japan, riktades naturligt nog in på hemlandsverksamheten. I den bemärkelsen kan man säga att hemmafronten stärktes. Att missionens hemmafront i SLEF var intakt och stark ännu i slutet av 1950-talet, ser vi av den sinnesrörelse som de stängda dörrarna i Japan gav upphov till. Den frustration som omgav den klena missionsinsatsen i SLEF i slutet av 1950-talet, vittnar på sitt sätt om det starka missionsengagemanget i de evangeliska leden.

Drivkraften inom SLEF att utöva missionsarbete hade en teologisk och en identitetsmässig prägel. Det fanns ett behov av att uttrycka missionsengagemanget genom ett självständigt missionsuppdrag. Dessa två faktorer, teologin och den egna identiteten, var det som formade missionsintresset inom SLEF. Behovet att uttrycka den egna missionsidentiteten var något som blev alltmer påträngande i SLEF:s samarbete med systerföreningen Sley kring Japanmissionen. SLEF upplevde sig i detta samarbete ha svårt att komma till tals. Teologiskt drevs man inom SLEF av synen att alla är rättfärdiggjorda i Kristus, och att alla därför borde få höra evangeliet. Man ansåg också att missionssinnelaget byggdes upp genom Guds ords förkunnelse. Eftersom förkunnelsen var något som utmärkte SLEF:s verksamhet, fick det teologiskt präglade missionsintresset riklig näring.

Omständigheterna kring år 1960 ledde SLEF till att inleda en kommunikation med Bibeltrogna Vänner i Sverige (BV) om ett missionsarbete i Kenya. SLEF hade även tidigare haft ett visst utbyte med BV, men i och med Kenyamissionen befästes detta samarbete. Med BV delade SLEF både trossyn och språk. Med finska Evangeliföreningen hade SLEF visserligen delad trossyn, men inte delat språk. I BV förenades trossyn och språk. Det kan således konstateras att den språkliga identiteten i SLEF:s missionsengagemang vägde tungt. När det gäller SLEF:s relation till systerföreningen Sley fick brytningen med Japanmissionen förmodligen på sikt ändå en positiv inverkan på relationen. Den bidrog till att den goda relationen bibehölls. Sammanfattningsvis kan det konstateras att SLEF:s gränsövergång från missionsfältet i Japan till missionsfältet i Kenya förlöste såväl missionsintresse som missionsinsats i

föreningen. Årtionden av nedärvd missionsiver inom de svenskspråkiga evangeliska leden fick äntligen sitt utlopp.